

№4

MOLIYAVIY TEKNOLOGIYALAR

ILMIY ELEKTRON JURNALI

ISSN: 2181-3965
VOLUME 5
TOSHKENT 2026

“MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR” ILMIY ELEKTRON JURNALI TAHRIRIYAT KENGASHI RAISI

To‘lqin Zakirovich Teshabayev – tahririyat kengashi raisi. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI

Mehmonov Sultonali Umaraliyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘quv ishlari bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Karimova Komila Daniyarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Yoshlar masalalari va ma‘naviy-marifiy ishlar bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Hududiy ta‘lim masalalari va markazlar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sindarov Sherzod Egamberdiyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Infratuzilmalarni rivojlantirish va iqtisod ishlari bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Saparov Aktam Jo‘rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori

Islamkulov Alimnazar Xudjamuratovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Pardayev Abdunabi Xoliqovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Kuziyev Islomjon Ne‘matovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Baymurotov Tursunbay Maxkambayevich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Omonov Akrom Abdinazarovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Qongratbay Avezimbetovich – texnika fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Jumayev Nodir Xosiyatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi deputati

Haydarov Nizomiddin Hamroyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Raviprakash G. Dani – Xalqaro ta‘lim konsultanti, professor (AQSH)

Bagautdinova Nailya Gumerovna – Qozon federal universiteti Boshqaruv, iqtisodiyot va moliya instituti direktori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Rossiya Federatsiyasi)

Sharifzoda Mu‘min Mashokir – Tojik davlat huquq, biznes va siyosat instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Tojikiston Respublikasi)

Maley Elena Borisovna – Polotsk davlat universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent (Belarus Respublikasi)

Asif Mahbub Karim – Malayziya Menejment va tadbirkorlik universiteti

professori (Malayziya qirolligi)

Piter Xayk – Yevropa amaliy fanlar va menejment instituti ilmiy ishlar bo'yicha prorektori (Chexiya Respublikasi)

Yavuz Demirel – Kastamonu universiteti professori (Turkiya Respublikasi)

Jo'rayev Abdug'affor Safarovich – Termez agrotexnologiyalar va Innovatsion rivojlanish instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ismanov Ibroxim Nabiyevich – Farg'ona politexnika instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xayriddinov Azamat Botirovich – Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti prorektori iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Tashnazarov Samiddin Nizamovich – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nurmanov Ulug'bek Anorbayevich - Bank-moliya akademiyasi “Buxgalteriya hisobi va audit” kafedrasida professori, iqtisodiyot fanlari doktori

Yakubova Nargiz Tursunbayevna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Mamatov Baxadir Safaraliyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qiyosov Sherzod Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Urazaliyev Kamoliddin Tajikulovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

JURNAL TAHRIRIYATI

Saparov Aktam Jo'rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori, dotsent

Avlokulov Anvar Ziyadullayevich – ilmiy muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Aliqulov Mehmonali Salohiddin o'g'li – mas'ul muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Buxorova Moxira Samandarovna – muharrir

O'zbekiston Respublikasi OAK Rayosatining 2023-yil 3-iyundagi 364-son qarori bilan “Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalari yuzasidan assosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali
23.11.2022-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №R-566966 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №049864

MUNDARIJA			
1.	Ollokulova Feruza Mansurovna	Uzoq muddatli davrda davlat-xususiy sheriklik rivojlanishning muqobil ssenariylari	7
2.	Умарова Зумрад Низомиддин кизи	Консолидациялашган молиявий ҳисоботларни тузиш: таъминлар, усуллар ва замонвий ёндашувлар	13
3.	Sayipov Begzod Rahimovich	Valyuta kursi va mehnat bozori barqarorligi o'rtasidagi makroiqtisodiy muvozanatni ta'minlashda monetar siyosatning roli	25
4.	Sharipov G'ulomjon Qarshi o'g'li	Qashqadaryo viloyatida yashil iqtisodiyot rivojlanishining zamonaviy holati va rivojlanish istiqbollari	32
5.	Кабилова Шахноза Жураевна	Организационно-управленческий механизм развития сферы услуг в малом бизнесе (на примере Кашкадарьинской области)	38
6.	Xamdamov Sardor Farmon o'g'li	Davlat xaridlarini moliyaviy tartibga solishning xorijiy tajribasi va undan milliy amaliyotda foydalanish imkoniyatlari	43
7.	Primkulova Zilola Abrorovna	Xususiy tibbiyot tashkilotlarida xarajatlar buxgalteriya hisobini takomillashtirishning nazariy asoslari	48
8.	Kilichev Alisher Akramovich	Mavsumiy ishlab chiqarishni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning xorijiy tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish imkoniyatlari	52
9.	Vaisov Dilshod Ibodullayevich	Xorijiy amaliyotda kichik biznes subyektlari moliyaviy raqobatbardoshligini rivojlantirishning integratsiyalashgan institutsional yondashuvlari	57
10.	Nematullayev Hamidullo Azizillo o'g'li	Raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobini transformatsiyalash va MHXSga o'tish istiqbollari	65
11.	Мурадов Бахром Акрамжанович	Темир йўл соҳасида инновацион инфратузилмани ривожлантириш механизмлари	72
12.	Адилов Рустам	Модели кредитного скоринга на основе больших данных: влияние на рост выручки финтех-компаний	78
13.	Kenjayev Ikrom Ergashboyevich	Investitsiya muhitini qulaylashtirish orqali hududiy investitsiya mexanizmini faollashtirish	84
14.	Саттаров Тулкин Абдихалилович	Ишлаб чиқариш харажатларининг корхоналар молиявий ҳолатига таъсири	92
15.	Kholikov Khamidulla	The current state of government securities market operations in Uzbekistan's financial market and existing problems	101
16.	Mahmudov Fayzulla Murodullayevich	Mintaqa iqtisodiy rivojlanishida ijtimoiy soha tashkilotlari faoliyatining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	113
17.	Uralov Farruh Abdurazzoqovich	Hududiy sanoat klasterlarini rivojlantirish strategiyasining baholanishi	119
18.	Anvarova Lobarxon Sherzod qizi	Big Data va analitik platformalar asosida qaror qabul qilish tizimini rivojlantirish	125
19.	Tojimurodov Shohzod	Mamlakat aholisining bank kreditlari bo'yicha qarz yuki tahlili va uni optimallashtirish yo'llari	131
20.	Doniyev Shahob O'tkir o'g'li	Iqtisodiy rivojlanish jarayonlarida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning tutgan roli hamda ahamiyati	137
21.	Razikova Nozima Erkin qizi	Biznes subyektlarini moliyalashtirish asosida aholi bandligini ta'minlash	142
22.	Назарова Дияра	Совершенствование цифровых подходов к оценке кредитоспособности хозяйствующих субъектов в коммерческих банках Республики Узбекистан	153
23.	Mirmahmudova Nozima	O'zbekiston kapital bozorida sukukka institutsional	160

	Xusniddinovna	investorlarni jalb etish istiqbollari	
24.	Djamalov G'ofir Oribjanovich	Bank aktivlari sifatini oshirishda muammoli qarzlar va garov ta'minotini boshqarish usullari	167
25.	Vaxabov Bobur Alisherovich	Raqamli to'lov infratuzilmasida moliyaviy xatarlarni boshqarish va axborot xavfsizligini ta'minlash mexanizmlari	179
26.	Abdurazakov Shavkat Shokirdjanovich	Turizm klasterlari faoliyatini moliyaviy va soliq mexanizmlari orqali iqtisodiy rag'batlantirishni takomillashtirish	191
27.	Qurbanov Ulug'bek Erkinovich	Raqamli iqtisodiyot sharoitida aholi daromadlarini boshqarish mexanizmlari	202
28.	Salomov Abdusalom Ismatovich	Hududiy infratuzilma ta'minotiga “Yashil” standartlarni joriy etish yo'llari	207
29.	Орипов Ильхом Абдуллаевич	Проблемы формирования национальной системы зеленого финансирования в странах с переходной экономикой	214
30.	Tulyaganov Kudratilla Asatullayevich	O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotini transformatsiya qilishning ustuvor yo'nalishlari	225
31.	Abduraxmanova Muqaddas Toxtasinovna	Temir yo'l transporti korxonalarida ekologik-iqtisodiy samaradorlikni yuksaltirishning tashkiliy-iqtisodiy va innovatsion mexanizmlari	232
32.	Uralov Elshod Sirojiddin o'g'li	Mintaqalarda institutsional-iqtisodiy hamkorlikning shakllari va rivojlanish xususiyatlari	240
33.	Qodirov Bahodir Qudratovich	Bevosita soliq solishni optimallashtirish va yashillashtirish masalalari	245
34.	Agabekyan Roza Samvelovna	O'zbekistonda loyihaviy moliyalashtirish asosida investitsiya resurslarini jalb qilish mexanizmini takomillashtirish	251
35.	Ерманова Камила Рустамовна	Цифровые финансовые инструменты в системе финансирования креативных индустрий: переоценка возможностей и ограничений	258
36.	Fayziyeva Muyassarzoda Xancharovna	Raqamli moliyaviy xizmatlar samaradorligini baholash metodlarining rivojlanish bosqichlari	267
37.	Kalandarov Jamolbek Ravshonovich	O'zbekistonda mikro, kichik va o'rta biznesni kreditlash dinamikasi: 2026 yil yarim yillik natijalari va Silk Road Finance & Technology forum kontekstidagi tahlil	274
38.	Ergashev Rustam Rajabovich	Ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirishning huquqiy boshqaruv arxitekturasini takomillashtirish	280
39.	Sulaymonov Iskandar Boxodir o'g'li	Venchur kapital jalb etish samaradorligi indeksi (VKJSI): davlat va xususiy kapital multiplikativ samaradorligini baholash modeli	287
40.	Toshpo'latov Shohruh Sobirjon o'g'li	Milliy iqtisodiyotda ijtimoiy himoya tizimini moliyalashtirishning institutsional asoslari va moliyaviy mexanizmlarini takomillashtirish	294
41.	Salamov Islom Tashkazakovich	Banklarning transformatsion jarayonlarini ekonometrik tahlili	304
42.	Babaxanova Nozima Saidakbarovna	O'zbekiston fond bozorida “Xalq IPO”si mexanizmlarini takomillashtirish va institutsional investorlar ishtirokini kengaytirish yo'llari	312
43.	Radjabova Malikaxon	Elektron tijorat faoliyatida raqamli texnologiyalardan foydalanishning zaruriyati va ahamiyati	323

44.	Sultanova Gulshira Alimbetovna	Suv taqchilligi sharoitida sholichilik tarmog'ining innovatsion texnologiyalarni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy yo'nalishlari (Qoraqalpog'iston Respublikasi misolida)	332
45.	Jumaniyazov Inojon Turayevich	Suveren fondlar samaradorligini baholashning truman-bagnall metodologiyasi	339
46.	Abdullayev Dilmurod Toxirmirzayevich	Davlat maqsadli jamg'armalari xarajatlari ustidan davlat moliyaviy nazoratini o'tkazishni takomillashtirish	350
47.	Abdushayitov Abdumannobbek Abdumutal o'g'li	Tashabbusli budjet xarajatlari ustidan davlat moliyaviy nazoratini tashkil etish masalalari	357
48.	Zokirov Sardor To'liqin o'g'li	Hududlarga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda raqamli infratuzilmaning o'rni	362
49.	Asrorov Dalerjon Zafarovich	Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini tashkil etish masalalari	368
50.	Umaraliyev Sanjar Sultonaliyevich	Hududlar investitsion muhit jozibadorligini baholashning zamonaviy metodologiyasi	374
51.	Axmedova Nafisa Amirddin qizi	O'zbekistonda agroozuq-ovqat ishlab chiqarish dinamikasi va uni innovatsion rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlari	380
52.	Zohidova Ruxsora Komiljon qizi	Jahon iqtisodiyotida islom moliyasi: asosiy tendensiyalar va rivojlanish istiqbollari	387
53.	Iskandarova Munisa Hasan qizi	Elektron savdoda muddatli to'lov munosabatlarini moliyaviy tartibga solish: xorijiy tadqiqotlar asosida qiyosiy tahlil	394
54.	Ubaydullayeva Nargiza Ravshanovna	Sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda riskni moliyalashtirish usullari va qayta sug'urta: Markaziy Osiyo sharoiti	404
55.	Xolmurotov Fozil Saribayevich	Xorazm viloyati eksport salohiyatini baholash: 2010–2024 yillar tendensiyalari va diversifikatsiya imkoniyatlari	415
56.	Gofurjonova Musharrafkhon Shukhratjon kizi	The significance of cultural events and festivals in enhancing tourism attractiveness	424
57.	Xasanova Lola Mamasharifovna	Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni kreditlash amaliyotini takomillashtirish	431
58.	O'taganov Farrux Nurmamatovich	Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni kreditlash amaliyotini takomillashtirish	436
59.	Gulshanoy Lutfullayeva	Raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarda buxgalteriya hisobini tashkil etish va takomillashtirish: Andijon viloyati misolida	444

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KORXONALARDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISH VA TAKOMILLASHTIRISH: ANDIJON VILOYATI MISOLIDA

Gulshanoy Lutfullayeva

Iqtisodiyot mutaxassisligi magistri

E-mail: gulshanoylutfullaeva1805@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarda buxgalteriya hisobini tashkil etish va takomillashtirish masalalari Andijon viloyati misolida tadqiq etilgan. Raqamli texnologiyalar, ERP tizimlari va elektron hujjat aylanishining buxgalteriya hisobi samaradorligiga ta'siri tahlil qilingan. Shuningdek, buxgalteriya hisobini raqamlashtirishning asosiy muammolari aniqlanib, uni takomillashtirish bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, buxgalteriya hisobi, raqamlashtirish, elektron hujjat aylanishi, ERP tizimi, buxgalteriya axborot tizimi, avtomatlashtirish, moliyaviy hisobot.

ОРГАНИЗАЦИЯ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА НА ПРЕДПРИЯТИЯХ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ: НА ПРИМЕРЕ АНДИЖАНСКОЙ ОБЛАСТИ

Лутфуллаева Гульшаной

Магистр по специальности «Экономика»

E-mail: gulshanoylutfullaeva1805@gmail.com

Аннотация: В данной статье исследованы вопросы организации и совершенствования бухгалтерского учёта на предприятиях в условиях цифровой экономики на примере Андижанской области. Проанализировано влияние цифровых технологий, ERP-систем и электронного документооборота на эффективность бухгалтерского учёта. Также выявлены основные проблемы цифровизации бухгалтерского учёта и разработаны практические предложения по его совершенствованию.

Ключевые слова: цифровая экономика, бухгалтерский учёт, цифровизация, электронный документооборот, ERP-система, бухгалтерская информационная система, автоматизация, финансовая отчётность.

ORGANIZATION AND IMPROVEMENT OF ACCOUNTING IN ENTERPRISES UNDER THE CONDITIONS OF THE DIGITAL ECONOMY: THE CASE OF ANDIJAN REGION

Gulshanoy Lutfullayeva

Master's Degree in Economics

E-mail: gulshanoylutfullaeva1805@gmail.com

Abstract: This article examines the issues of organizing and improving accounting in enterprises under the conditions of the digital economy, using the Andijan Region as a case study. The impact of digital technologies, ERP systems, and electronic document management on the efficiency of accounting is analyzed. The main challenges of accounting digitalization are also identified, and practical recommendations for its improvement are developed.

Keywords: digital economy, accounting, digitalization, electronic document management, ERP system, accounting information system, automation, financial reporting.

Kirish

Bugungi kunda raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi korxonalar faoliyatini tashkil

etish va boshqarishning barcha yo‘nalishlariga, shu jumladan buxgalteriya hisobi tizimiga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. An’anaviy qog‘oz shaklidagi hujjatlar, qo‘lda hisob-kitob qilish va ma’lumotlarni turli axborot manbalaridan alohida yig‘ish amaliyoti zamonaviy xo‘jalik yurituvchi subyektlarning axborotga bo‘lgan ehtiyojini to‘liq qondira olmaydi. Shu sababli buxgalteriya hisobini raqamlashtirish, avtomatlashtirish va korxonaning boshqa funksional bo‘linmalari bilan integratsiyalash bugungi kunning muhim vazifalaridan biriga aylanmoqda.

O‘zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-sonli Farmoni bilan tasdiqlangan “Raqamli O‘zbekiston — 2030”[1] strategiyasida iqtisodiyot tarmoqlari va davlat boshqaruvi tizimining jadal raqamli rivojlanishini ta’minlash bo‘yicha ustuvor vazifalar belgilangan. Mazkur strategiya mamlakatda raqamli texnologiyalarni keng joriy etishning muhim institutsional asosini shakllantirdi.

Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 28-apreldagi PQ-4699-son “Raqamli iqtisodiyot va elektron hukumatni keng joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”[2] gi qarorida ishlab chiqarishni boshqarishda axborot tizimlarini joriy qilish, moliyaviy-xo‘jalik faoliyatida hisobot yuritishda dasturiy mahsulotlardan keng foydalanish hamda texnologik jarayonlarni avtomatlashtirish raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishning muhim yo‘nalishlari sifatida belgilangan.

2026-yil 16-fevraldagi PF-21-son Farmon bilan “O‘zbekiston — 2030” strategiyasi yangi bosqichga olib chiqilib, strategik maqsadlarga erishishni monitoring qilish jarayonlarini to‘liq raqamlashtirish va samaradorlik ko‘rsatkichlarini ma’lumotlar asosida baholashga alohida e’tibor qaratildi. Mazkur yondashuv korxonalarda ham ishonchli, tezkor va raqamli buxgalteriya axborot tizimini shakllantirish zaruratini kuchaytiradi.

Buxgalteriya hisobining huquqiy asoslari O‘zbekiston Respublikasining “Buxgalteriya hisobi to‘g‘risida”gi Qonuni bilan belgilanadi. Qonunning asosiy maqsadi buxgalteriya hisobini tashkil etish, yuritish va hisobot tuzish sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat.

Andijon viloyati misolida mazkur masalaning dolzarbligi yanada yaqqol namoyon bo‘ladi. 2025-yil 1-may holatiga viloyatda fermer va dehqon xo‘jaliklaridan tashqari 26 371 ta korxona va tashkilot faoliyat yuritgan bo‘lib, ularning 20 933 tasi kichik tadbirkorlik subyektlari hisoblangan. Bu kichik tadbirkorlik subyektlarining jami korxona va tashkilotlar tarkibidagi ulushi qariyb 79,4 foizni tashkil etganini ko‘rsatadi.

Shu sababli Andijon viloyatida korxonalar sonining ko‘pligi, kichik biznes subyektlarining yuqori salmog‘i va iqtisodiy faoliyatning turli yo‘nalishlarda rivojlanishi buxgalteriya hisobini zamonaviy raqamli texnologiyalar asosida tashkil etish masalasini ilmiy va amaliy jihatdan o‘rganishni talab etadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarda buxgalteriya hisobini tashkil etish va takomillashtirishning nazariy hamda amaliy jihatlarini o‘rganishda kompleks yondashuv qo‘llanildi. Tadqiqotda Andijon viloyati statistika boshqarmasi ma’lumotlari, me’yoriy-huquqiy hujjatlar va ilmiy adabiyotlardan foydalanildi. Empirik, tizimli va taqqoslash usullari asosida Andijon viloyati korxonalarida buxgalteriya hisobini raqamlashtirish holati, uning samaradorligi va mavjud muammolari tahlil qilindi. Induksiya va deduksiya usullari asosida raqamli texnologiyalarni buxgalteriya hisobiga joriy etishning ustuvor yo‘nalishlari aniqlanib, ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi.

Adabiyotlar sharhi

Buxgalteriya hisobini raqamlashtirish va zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish masalalari xorijiy olimlarning tadqiqotlarida keng o‘rganilgan.

Aguiar va Gouveia “Raqamli transformatsiyaning buxgalteriya sohasidagi rivojlanishini tizimli adabiyotlar sharhi asosida tadqiq etib, raqamli texnologiyalar buxgalteriya hisobining

mazmuni, tashkil etilishi va mutaxassislarning kasbiy kompetensiyalariga ta'sir ko'rsatayotganini ta'kidlagan"[3].

Bhimani va Willcocks esa raqamlashtirish, Big Data, biznes-analitika va bulutli texnologiyalarning buxgalteriya axborotlarini shakllantirish hamda moliyaviy boshqaruv jarayonlariga ta'sirini o'rgangan. Shuningdek, zamonaviy xorijiy tadqiqotlarda sun'iy intellekt, blokcheyn va boshqa raqamli texnologiyalarning hisob jarayonlariga integratsiyasi, shuningdek, buxgalterlarning yangi texnologik bilim va ko'nikmalarni egallashi zarurligi qayd etilgan. Umuman olganda, xorijiy tadqiqotlar raqamlashtirishni buxgalteriya hisobining tezkorligi, axborot sifati va tahliliy imkoniyatlarini oshiruvchi muhim omil sifatida baholaydi.

MDH mamlakatlari, xususan, Rossiya olimlari tadqiqotlarida ham raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobini avtomatlashtirish va axborot tizimlarini takomillashtirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. **Yevsyukova va Yuryeva** “raqamli iqtisodiyot sharoitida bulutli texnologiyalar, blokcheyn va boshqa zamonaviy vositalardan foydalanish imkoniyatlarini o'rganib, ularning buxgalteriya hisobining samaradorligini oshirishdagi ahamiyatini ko'rsatgan”[4].

N.V.Chernovanova va S.I.Axmanova esa “buxgalteriya hisobini avtomatlashtirishda dasturiy mahsulotlarni tanlash, mavjud axborot tizimlari bilan integratsiyalash va xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga moslashtirish masalalarini tadqiq etgan”[5]. Mazkur tadqiqotlar raqamlashtirish jarayonini faqat texnik yangilanish sifatida emas, balki hisob siyosati, ichki nazorat va boshqaruv tizimlari bilan uzviy bog'liq kompleks jarayon sifatida qarash lozimligini ko'rsatadi.

Mahalliy olimlarning tadqiqotlarida ham buxgalteriya hisobini raqamlashtirishning nazariy va amaliy jihatlariga e'tibor tobora kuchayib bormoqda. I.Ochilov raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirish, sun'iy intellekt, bulutli texnologiyalar va blokcheynning buxgalteriya hisobiga ta'sirini o'rgangan. Chinberdiev buxgalteriya hisobi va auditni raqamlashtirishning nazariy asoslarini hamda raqamli texnologiyalarning moliyaviy nazorat samaradorligiga ta'sirini tadqiq etgan. **N.Y.Avilov** esa “O'zbekiston sharoitida ERP tizimlari, sun'iy intellekt va blokcheyn texnologiyalarining buxgalteriya va audit jarayonlaridagi o'rnini tahlil qilib, kadrlar, infratuzilma va moliyaviy imkoniyatlar bilan bog'liq muammolarni ko'rsatgan”[6].

Yuqoridagi tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, buxgalteriya hisobi an'anaviy hisob-kitob tizimidan integratsiyalashgan raqamli axborot tizimiga aylanib bormoqda. Biroq O'zbekiston, xususan, Andijon viloyati korxonalarida buxgalteriya hisobini raqamlashtirishning tashkiliy-uslubiy jihatlarini hududiy sharoitlar bilan bog'lagan holda kompleks o'rganish masalasi yetarlicha tadqiq etilmagan. Shu jihatdan mazkur tadqiqot Andijon viloyati korxonalarida buxgalteriya hisobini raqamlashtirishning mavjud holati, muammolari va uni takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlashga qaratilgan.

Tahlil va natijalar

Andijon viloyati O'zbekiston Respublikasining iqtisodiy jihatdan faol, ishlab chiqarish va tadbirkorlik salohiyati yuqori bo'lgan hududlaridan biri hisoblanadi. Viloyatda sanoat, savdo, xizmat ko'rsatish, qurilish, qishloq xo'jaligi, transport va boshqa iqtisodiy tarmoqlarda ko'plab xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyat olib boradi. Ayniqsa, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning keng rivojlangani hudud iqtisodiy faolligining muhim omillaridan biri sanaladi. Korxonalar va tadbirkorlik subyektlarining ko'pligi ishlab chiqarish hajmining oshishi, yangi ish o'rinlarining yaratilishi, aholi daromadlarining ko'payishi hamda mahalliy bozorning kengayishiga xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, viloyat iqtisodiyotining tarmoqlar bo'yicha diversifikatsiyalashgani moliyaviy resurslarga, jumladan, bank kreditlariga bo'lgan talabning barqaror shakllanishiga zamin yaratadi. Sanoat korxonalari, fermer va dehqon xo'jaliklari, savdo va xizmat ko'rsatish subyektlari faoliyatini kengaytirish, aylanma mablag'larni to'ldirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va investitsiya loyihalarini amalga oshirish uchun moliyalashtirish manbalariga

ehtiyoj sezadi. Shu nuqtai nazardan, Andijon viloyatida kreditlash amaliyoti, ayniqsa, raqamli kreditlash va zamonaviy skoring mexanizmlarini rivojlantirish hududdagi tadbirkorlik faolligini qo‘llab-quvvatlash hamda moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Andijon viloyati statistika boshqarmasining ma’lumotlariga ko‘ra, 2025-yilning yanvar-aprel oylarida viloyatda sanoat ishlab chiqarish hajmi 30,2 trln so‘mni tashkil etgan va fizik hajm indeksi 107,2 foiz bo‘lgan. Shu davrda qurilish ishlari 3,7 trln so‘m, chakana savdo tovar aylanmasi 8,5 trln so‘m, bozor xizmatlari hajmi esa 14,4 trln so‘mni tashkil etgan.

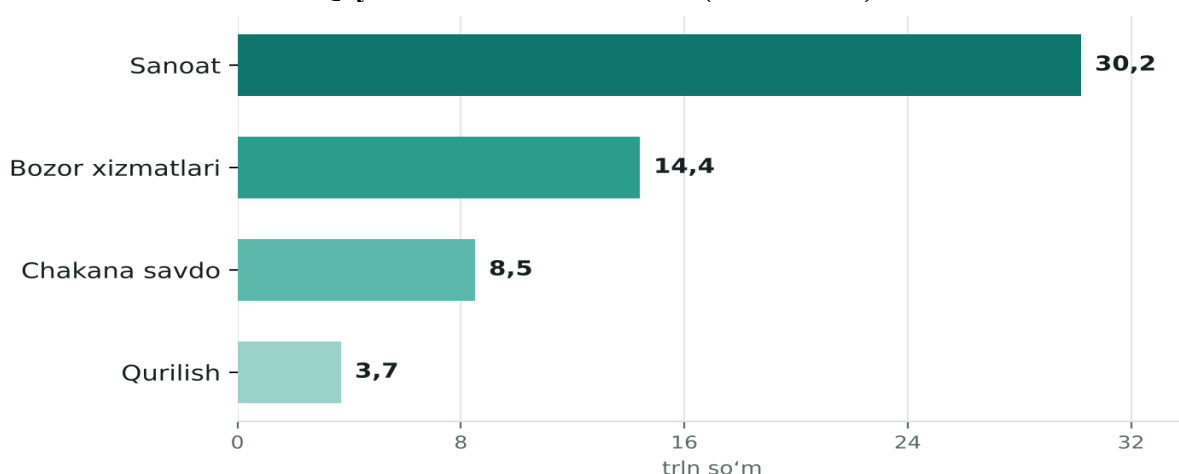
Bu ko‘rsatkichlar hududda xo‘jalik operatsiyalari hajmining katta ekanligini va mazkur operatsiyalarni o‘z vaqtida, to‘g‘ri hamda ishonchli hisobga olish uchun zamonaviy buxgalteriya axborot tizimlariga ehtiyoj yuqoriligini ko‘rsatadi.

1-jadval

Asosiy ko‘rsatkichlar 2025-yilning yanvar-aprel oylarida[7]

Sanoat ishlab chiqarishi 30,2 trln so‘m	Sanoat fizik hajm indeksi 107,2 %	Tashqi savdo aylanmasi 1,2 mlrd \$
Korxona va tashkilotlar 26 371 ta	Kichik tadbirkorlik subyektlari 20 933 ta	Kichik tadbirkorlik ulushi 79,4 %

Qiymat ko‘rsatkichlari (trln so‘m)

Andijon viloyatida korxona va tashkilotlar sonining ko‘pligi, kichik tadbirkorlik subyektlarining yuqori ulushi va sanoat, savdo hamda xizmatlar hajmining o‘sib borishi buxgalteriya axborotlariga bo‘lgan talabni oshirmoqda. 2025-yil yanvar-aprel oylarida viloyat sanoat ishlab chiqarishining 30,2 trln so‘mga yetgani va bozor xizmatlari hajmining 14,4 trln so‘mni tashkil etgani xo‘jalik operatsiyalari ko‘lami kengligini ko‘rsatadi.

Shunday sharoitda buxgalteriya hisobini faqat yakuniy moliyaviy hisobotni shakllantiruvchi tizim sifatida ko‘rish maqsadga muvofiq emas. Buxgalteriya axborot tizimi korxonaning barcha xo‘jalik jarayonlari to‘g‘risidagi ma’lumotlarni yig‘uvchi, qayta ishlovchi, nazorat qiluvchi va tahlil qiluvchi tizimga aylanishi lozim.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqamlashtirishning eng katta samarasi alohida buxgalteriya dasturini avtomatlashtirishdan emas, balki korxonaning barcha asosiy biznes jarayonlarini yagona axborot makoniga birlashtirishdan kelib chiqadi.

Bunda ERP tizimlarining imkoniyatlari ayniqsa muhimdir. Xalqaro ilmiy adabiyotlarda ham ERP tizimlari buxgalteriya axborot tizimlarini loyihalash va joriy etish bo‘yicha tadqiqotlarda eng ko‘p uchraydigan yo‘nalishlardan biri sifatida ko‘rsatilgan.

Shuningdek, raqamlashtirish jarayonida xodimlarni tayyorlash, ichki nazorat, axborot xavfsizligi va boshqaruv jarayonlarini qayta tashkil etish masalalariga ham alohida e’tibor berish

lozim. Texnologiyaning o‘zi mavjud muammolarni avtomatik ravishda bartaraf etmaydi. Aksincha, noto‘g‘ri tashkil etilgan biznes jarayonlarini avtomatlashtirish mavjud muammolarni yanada tezlashtirishi mumkin.

Shu sababli Andijon viloyati korxonalarida raqamli buxgalteriya tizimini joriy etish “dastur sotib olish” emas, balki buxgalteriya hisobini tashkil etishning yangi modeliga o‘tish jarayoni sifatida qaralishi kerak.

ERP — Enterprise Resource Planning tizimlari korxonaning turli funksional yo‘nalishlarini yagona axborot muhitiga birlashtirish imkonini beradi.

Korxona uchun optimal ERP tizimi quyidagi modullarni o‘zaro bog‘lashi mumkin:

No	Modul	Buxgalteriya uchun ahamiyati
1	Xarid	Yetkazib beruvchilar va xarid operatsiyalarini hisobga olish
2	Ombor	Tovar va materiallar qoldig‘ini nazorat qilish
3	Sotuv	Tovar va materiallar qoldig‘ini nazorat qilish
4	Ishlab chiqarish	Mahsulot tannarxini shakllantirish
5	Bank	Bank operatsiyalarini hisobga olish
6	Kassa	Naqd pul harakatini nazorat qilish
7	Asosiy vositalar	Amortizatsiya va asosiy vositalar hisobini yuritish
8	Ish haqi	Mehnat haqi va tegishli hisob-kitoblarni avtomatlashtirish
9	Buxgalteriya	Schyotlar, provodkalar va hisobotlarni shakllantirish
10	Tahlil	Moliyaviy va boshqaruv ko‘rsatkichlarini tahlil qilish

Shu nuqtayi nazardan, ERP tizimini faqat “buxgalteriya dasturi” sifatida emas, balki korxonaning yagona boshqaruv-axborot tizimi sifatida ko‘rish lozim.

Xulosa

O‘tkazilgan tadqiqot natijalariga ko‘ra, raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobini tashkil etish korxonalarning iqtisodiy samaradorligi, moliyaviy shaffofligi va boshqaruv qarorlarining sifatini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Andijon viloyati misolida olib borilgan tahlil hududda korxonalar va kichik tadbirkorlik subyektlarining salmog‘i yuqori ekanligini ko‘rsatdi. 2025-yil 1-may holatiga viloyatda 26 371 ta korxona va tashkilot faoliyat yuritgan bo‘lib, 20 933 tasi kichik tadbirkorlik subyektlariga to‘g‘ri kelgan. Bu esa buxgalteriya hisobini raqamlashtirish masalasini ayniqsa kichik va o‘rta biznes subyektlari uchun dolzarb ekanligini ko‘rsatadi.

Tadqiqot asosida quyidagi ilmiy-amaliy xulosalar shakllantirildi:

- Buxgalteriya hisobini raqamlashtirish faqat buxgalteriya dasturini joriy etish bilan cheklanmasligi kerak. U korxonaning xarid, ombor, ishlab chiqarish, sotuv, bank, kassa va boshqa jarayonlari bilan integratsiyalashgan bo‘lishi lozim.

- Elektron birlamchi hujjatlar raqamli buxgalteriya tizimining boshlang‘ich nuqtasi hisoblanadi. Birlamchi hujjatlarning elektron shaklda shakllanishi ma‘lumotlarning keyingi bosqichlarda avtomatik qayta ishlanishiga imkon beradi.

- ERP tizimlaridan foydalanish buxgalteriya hisobini takomillashtirishning istiqbolli yo‘nalishidir. Bunday tizimlar korxonaning turli bo‘linmalaridagi ma‘lumotlarni yagona axborot bazasiga birlashtirish imkonini beradi.

- Raqamli ichki nazorat mexanizmlarini rivojlantirish zarur. Elektron tizimda foydalanuvchi huquqlarini boshqarish, operatsiyalar tarixini saqlash, ombor qoldiqlarini nazorat qilish va hujjatlarning to‘liqligini tekshirish kabi funksiyalar mavjud bo‘lishi lozim.

- Buxgalterlarning raqamli kompetensiyasini oshirish muhim. Zamonaviy buxgalter faqat hisob registrarini yurituvchi mutaxassis emas, balki raqamli axborot tizimlari bilan ishlay oladigan, iqtisodiy tahlilni amalga oshiradigan va boshqaruv qarorlarini axborot bilan ta‘minlaydigan mutaxassis bo‘lishi kerak.

- Raqamlashtirish samaradorligini aniq ko‘rsatkichlar asosida baholash lozim. Avtomatlashtirish darajasi, hujjatlarni qayta ishlash vaqti, hisobot tayyorlash muddati, xatolar

soni, mehnat xarajatlari va iqtisodiy samara kabi ko'rsatkichlardan foydalanish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 05.10.2020 yildagi “ Raqamli O'zbekiston — 2030”gi PF-6079-son Farmoni. <https://lex.uz/ru/docs/-5030957>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 28.04.2020 yildagi “Raqamli iqtisodiyot va elektron hukumatni keng joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PQ-4699-son Qarori. <https://lex.uz/docs/-4800657?ONDATE=28.09.2023>
3. Aguiar G., Gouveia L. The Digital Transformation in Academic Accounting Research: Literature Review. Journal of Organizational Knowledge Management. 2020. Article ID 947901. DOI: 10.5171/2020.947901.
4. Bhimani A., Willcocks L. Digitisation, 'Big Data' and the transformation of accounting information. Accounting and Business Research. 2014. Vol. 44, No. 4. P. 469–490. DOI: 10.1080/00014788.2014.910051.
5. Yevsyukova O.V., Yureva O.V. Raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobini rivojlantirish va zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish masalalari. Iqtisodiy va huquqiy fanlar, 2021 - cyberleninka.ru
6. Н.В. Чернованова., С.И. Ахманова. “Автоматизация отечественной системы бухгалтерского учета по мсфо: какой программный продукт выбрать” ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ № 1 (33), 2014
7. Avilov Nematjon , Y. (2025). Impact of digital transformation on accounting and audit in uzbekistan: efficiency and challenges. the innovation economy, 1(05). Retrieved from <https://ojs.qmii.uz/index.php/ej/article/view/992>
8. Andijon viloyati statistika qo'mitasi. <https://www.andstat.uz/>

